

שאלות ותשובות

בהלכות

**לא יהיה כלי גבר על אשה
ולא ילבש גבר שמלת אשה**

חלק ב

בגדים ותכשיטים

שאלות בבגדי אשה ובגדי איש

- 1) איש הלובש תכשיט נשים ובגד נעה של אשה, ולובשם כדי להתדמות לאשה, אבל אין כוונתו כלל לילך בין הנשים, האם עבר על איסור דאורייתא או דרבנן, וכן להיפך לגבי אשה שלובשת בגדים אלו של איש? 1
- 2) האם מותר לאיש ללבוש בגדים של אשה, פשוטים, שלא נעשו לנוי, וכן להיפך לאשה ללבוש בגדים כאלו של איש? 2
- 3) אם איש לובש בגד אשה אבל הוא מכוסה, האם עבר על איסור דאורייתא או דרבנן, וכן כי האי גוונא לגבי אשה הלובשת בגדי איש? 8
- 4) האם מותר ללבוש בגדי אשה האסורים ללבשם, אם לובשם לא בכוונת להתדמות לאשה, ולא להתנאות כאשה, אלא לכוונה אחרת, כגון להנצל מהקור או מהחום, וכן כי האי גוונא לאשה האם מותרת ללבוש בגדי איש? 10
- 5) האם מותר לאיש לעשות מעשה נוי הגוף, כגון צביעת שער ראשו שחור, אבל לא לכוונת להתנאות, כמו שהנשים עושים, אלא לכוונה אחרת, כגון לקבל איזה משרה. ושאלה זו הוא כעין שאלה העברה, והשאלה הוא האם יש לחלק בין לבישה בגדים ממש, ובין אם רק עושה מעשה נוי כאשה? 15
- 6) האם מותר לאיש ללבוש מלבושי אשה כדי לשמח חתן וכלה, ולשמחת פורים, וכי האי גוונא לאשה ללבוש בגדי איש למצוות אלו? 15
- 7) איש שהתלבש במלבושי אשה פשוטים אבל לבשם בכל גופו עד שאינו ניכר שהוא איש, אבל אינו לובשים כדי להתדמות לאשה, אלא לכוונה אחרת, האם מותר לו לעושה זאת? 19
- 8) בגד שמנהג המקום היה מתחילה שרק הנשים היו לובשים אותו, אבל אחר זמן גם התחילו האנשים ללבוש, האם מותר לאיש ללבוש, וכי האי גוונא לאשה בגד איש כזה? 20
- 9) בגד שנהגו ללבוש בזמן קדם, אבל עכשיו אין לובשים בגד בצורה זו כלל, אם מקדם היה בגד אשה, האם מותר לאיש ללבוש, וכי האי גוונא לאשה, ללבוש בגד שהיה של איש? 21
- 10) בגד אשה ובגד איש שהם קרובים חד לשני, אבל יש שינויים קלים ביניהם, כפי מנהג המקום, האם הם בכלל איסור זה? 22

שאלות בבגדי אשה ובגדי איש

1) איש הלובש תכשיט נשים ובגד נעה של אשה, ולובשם כדי להתדמות לאשה, אבל אין כוונתו כלל לילך בין הנשים, האם עבר על איסור דאורייתא או דרבנן, וכן להיפך לגבי אשה שלובשת בגדים אלו של איש?

הדין

איש הלובש בגד אשה, כדי להתדמות לאשה, אף אם אין כוונתו לילך בין הנשים, עבר על איסור תורה, של לא תלבש גבר שמלת אשה. וכן אם אשה לבשה כי האי גוונא בגד איש, עברה על איסור תורה, של לא יהיה כלי גבר על אשה. והלובש כזה, חייב מלקות, ועשה מעשה תועבה, כדסיים הפסוק, כי תועבת ה' אלקיך כל עשה אלה.

הטעם

יש מפרשים הטעם שהתורה אסרה זאת, שלא יבא לידי התועבה, של ערבוב נשים ואנשים, בענין שאינו ניכר חד מהשני. שחששה התורה שאם ילבש איש כאשה, להתדמות לה, יבא גם לילך ביניהם, באופן שלא יהיה ניכר שהוא איש, ויבאו לידי חטא, ודרך ערבוב כזה הוא תועבה. ואף אם רק לובש בגד אחד כאשה, עדיין אסרתו התורה, שגם כן יבא לידי תועבה, שכך הוא דרך היצר, היום אומר לו עשה כך, וכו'. וכן להיפך אם אשה לבושת כאיש. ויש מפרשים שהתורה מחשיבה עצם לבישה כזו לתועבה. והטעם מפני שהוא מעורר תבע הזימה, וגם כך היו עושים כזה למיני עובדת כוכבים, שלהם. ולפי טעם זה אף שלא יבא לידי ערבוב נשים ואנשים, עדיין אסרתו התורה, וגם מחשיבתו לתועבה ה'.

המקור

הסוגיא

הגמרא נזיר דף נט. מביא מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר בן יעקב, ז"ל, לכדתניא, לא יהיה כלי גבר על אשה, מאי תלמוד לומר? אם שלא ילבש איש שמלת אשה, ואשה שמלת איש, הרי כבר נאמר תועבה היא, ואין כאן תועבה. אלא, שלא ילבש איש שמלת אשה, וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש, ותשב בין האנשים. רבי אליעזר בן יעקב אומר, מניין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה, ת"ל לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה, שלא יתקן איש בתיקוני אשה, עכ"ל. ופירשו הראשונים (רש"י, ותוס' שם, ועוד), שהתנא קמא סבר שאי אפשר לומר שיש איסור בלבישת הבגדים לחוד, כי אין בלבישה זו תעובה, ואיך סיימו התורה תועבת ה'. ולכן סבר התנא קמא שהאיסור הוא רק אם הולך לובש כמותם, וגם

הולך בינם. ורבי אליעזר בן יעקב חולק על התנא קמא וסובר שבלבישה בלחוד כבר עשה איסור.

אבל לא פירש ראב"י איך תירץ את קושית התנא קמא, במה זה נחשב לתועבה. הב"י סימן קפב' על סעיף ה', פירש שראב"י גם מודה לתנא קמא שכוונת התורה בזה שמחשיבה ללבישה זו לתועבה, הוא מחמת ערבוב הנשים והאנשים באופן שאינו ניכר. רק בזה נחלקו, שהתנא קמא סבר שמוכרחים לומר, שהאיסור הוא רק אם הולך ביניהם. וראב"י סבר, שאין צריך לומר זאת, אלא התורה אסרה הלבישה בלחוד כדי שלא יבא לידי תועבה.

אבל הבינת אדם כלל ע' שאלה צד', לא סבר כהב"י בזה, אלא סבר שראב"י חולק על כל הבנת התנא קמא, וסובר שמלדמת התורה שעצם לבישה כזה נחשב לתועבה. וכך מוכח מהב"ח שם שחלק על הב"י בזה, כמו שיתבאר בשאלות דלקמן בע"ה. ולפי שיטתם אפשר לפרש שהטעם שהוא נחשב לתועבה הוא כמו שפירש הרמב"ם בפירוש המצוות (מצווה לט', ומ'), וכן הביאוהו הבינת אדם שם. שם פירש הרמב"ם שני טעמים, אחת שמעורר תבע הזימה, ושנית שכך הוא עובדים לעבודה זרה.

הראשונים

הרמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יב' הלכה י', פסק כרבי אליעזר בן יעקב. ופירש הכסף משנה, שפסק הכי כהכלל שפוסקים כראב"י שמשנתו קב ונקי. וכן פסק הכי הסמ"ג לאוין ס', מפני טעם הנ"ל. וכך פסקו יתר הראשונים. והרי"ף והרא"ש, מביאים סוגיא דנזיר במסכת מכות, אבל אינם מביאים ברייתא זו כלל, וצ"ע למה השמיטוהו. על כל פנים אין לנו בראשונים שיסבור שההלכה כהתנא קמא, אלא כולם פסקו כראב"י.

הפוסקים

השולחן ערוך סימן קפב' סעיף ה' פסק כראב"י, וז"ל, לא תעדה אשה עדי האיש, כגון שתשים בראשה מצנפת, או כובע, או תלבש שריון וכיוצא בו, וכו'. או שתגלח ראשה כאיש. ולא יעדה אשה עדי אשה, כגון שילבש בגדי צבעונים, וחלי זהב, וכו': הגה ואפילו באחד מן הבגדים אסור, אף על פי שניכרים בשאר בגדיהם שהוא איש או אשה, עכ"ל. וכך פסקו כל הפוסקים בלי חולק.

2) האם מותר לאיש ללבוש בגדים של אשה, פשוטים, שלא נעשו לנוי, וכן להיפך לאשה ללבוש בגדים כאלו של איש?

הדין

אסור לאיש ללבוש אף בגדים פשוטים של אשה, ואף בגד אסור, ואיסורו מדאורייתא. כך הכריעו רוב גדולי הפוסקים, וכל שכן אם לובש בסתם מלבושים כאשה עד שאינו ניכר שהוא איש, שבדואי עשה איסור תורה.

הטעם

הטעם לאסור, שהתורה אסרה לאשה ללבוש כלי זיין ולאיש להתקשט כאשה, שאם יעשו דברי אלו, יבא לידי תועבה, שיכול לידי עד כדי כך שילבשו לגמרי כהאחר, עד שאין ניכר אם הוא איש או אשה, ויתערבבו הכי, וערבוב כזה הוא תועבה. אם כן אם קישוטים אסורים אף שניכר בשאר דבריו שהוא איש, כל שכן מלבושים ממש אסורים. ויש עוד דרך לפרש שהתורה אסרה כלי זיין לאשה שהוא דבר שהוא בודאי תמיד בגד איש, שמזה נלמוד שכל מה שהוא בגד איש הוא אסור לאשה, ולהיפך לאיש. ועוד יש לפרש שהתורה אסרה לאשה ללבוש כלי זיין, שהוא דבר קישוט לאיש, ונלמד מיניה שהוא הדין שאסור לאיש להתקשט כאשה. ואסרה התורה לאיש ללבוש שמלת אשה, שהוא בגד פשוט של האשה, ונלמד מיניה שהוא הדין שאסור לאשה ללבוש בגד פשוט של אשה. עוד יש לפרש שהתורה אסרה להתקשט כהמין השני, וכן מיני בגדים אף הפשוטים נחשבים לקישוט, שמלבוש הוא קישוט הגוף לבני אדם. כחד מטעמים אלו סברו רוב גדולי הפוסקים.

אבל יש כמה פוסקים שמחלקים וסוברים שהתורה רק אסרה דברי נוי וקישוט, אבל סתם בגדים לא. ולשיטתם צריך לומר שהטעם שרק אלו אסורים, שהתורה מלמדת שעצם הלבשה הוא כבר תועבה, אף אם לא יבא לידי תועבה של ערבוב נשים ואנשים. ולכן רק מה שאסרה לן התורה מפורש הוא אסור, ומדרשת חז"ל הוא שרק קישוטים אסורים. ויש גם ליתן טעם שכך היו עושים לעבודה זרה, אם כן אין לך בו אלא חידושו, וכן שלבישה זו מעורר תבע לזימה, ואף לפי טעם זה שייך לומר שאין לך בו אלא חידושו, שדברי קישוט מעורר יותר.

המקור

הסוגיא

כנ"ל לשון ראב"י בנזיר שם, מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה, ת"ל לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה, שלא יתקן איש בתיקוני אשה, ע"כ. אם כן מפורש שיש איסור לאשה ללבוש כלי זיין, ולאיש לתקן בתיקוני אשה. ופירש"י על תיקוני אשה, ז"ל, שלא יכחול ושלא יפרכס (היינו ליפות עצמו כגמ' ב"מ דף ס') בבגדי צבעונים של אשה, עכ"ל. ודברים אלו הם דברים של נוי וקישוט, של האשה

והאיש, אבל לא כתב מפורש שיש איסור בלבישת בגדים פשוטים של איש לאשה ושל אשה לאיש.

הב"י הנ"ל כתב שאם קישוטים אסורים כל שכן שבגדים ממש אסורים. והוא אזיל לשיטתו הנ"ל, שפירש שאף ראב"י סבר שגדר האיסור הוא שלא יבא לידי תועבת, ערבוב נשים ואנשים, באופן שאינם ניכרים. ולכן סבר שיש כל שכן בזה, שאם אסרתו תורה אף קישוטים, ואף שבשאר דברים מלובש כאיש, כל שכן אם לובש הבגדים ממש של אשה שהוא אסור. אבל הב"ח הנ"ל חלק, ורצה להוכיח מלשונו של ראב"י שרק קישוטים וענייני נוי אסורים, אבל סתם בגדים לא. וכנ"ל נראה שסבר הב"ח שראב"י חלק לגמרי על התנא קמא וסבר שעצם הלבישה אסורה. וטעם האיסור כנ"ל, שמביא לידי זימה, וגם כך עבדו עבודה זרה, אם כן אית לן למימר, שרק הדברים שאמרו חז"ל, הם הנאסרים מטעמים אלו. וממילא אין לנו עוד הכל שכן של הב"י, לאסור סתם בגדים, ואין לנו מקום לחדש זאת מעצמנו.

הראשונים

הרמב"ם הנ"ל כתב ז"ל, לא תעדה אשה עדי האיש, כגון שתשים בראשה מצנפת, או כובע, או תלבש שריון, וכיוצא בו, או שתגלח ראשה כאיש, ולא יעדה איש עדי אשה, כגון שילבש בגדי צבעונין, וחלי זהב, עכ"ל. ודייק הב"ח מיניה שלא כתב רק דברים שיש בהם נוי וקישוט, אבל לא נתן דוגמא של סתם בגדים, אם כן סבר שרק דברי נוי אסורים. אבל הב"י כנ"ל, שסבר שאם קישוטים אסורים כל שכן שאר בגדים, למד שזה גם כוונת הרמב"ם, שבא לפסוק שאפילו אלו אסורים, וכן שכן שאר בגדים.

הסמ"ג לאוין סימן ס', אחר שמביא המחלוקת שבין תנא קמא וראב"י, ופוסק כראב"י, כתב ז"ל, והא דתניא העברת שיער מדברי סופרים, כתנא קמא דרבי אליעזר בן יעקב, דמפרש המקרא כפשוטו, שלא ילבש איש מלבושים המיוחדים לנשים, כגון צעיף וקינשא, וכיוצא בו, לשבת בין הנשים, לניאוף, וכן אשה לשבת בין האנשים. ואומר אני, שרבי אליעזר בן יעקב נמי מודה בזאת לתנא קמא, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, עכ"ל. משמעות דבריו שהתנא קמא למד הפסוק כפשוטו, שיש איסור ללבוש מלבושים של אשה, וראב"י דרש שבא לאסור, קישוטים. ועל זה מסיים אומר אני, שראב"י מודה לתנא קמא שאף סתם בגדים אסורים, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו.

אמנם הב"ח למד שכוונתו הוא דוקא אם גם הולך האיש בין הנשים לבוש בלבושם. שרק בענין זה אפשר לומר שהוא מודה לתנא קמא, שכך למדו התנא קמא כוונת הפסוק. אם כן למד שפשוטו של מקרא, שעליו היתכוון הסמ"ג היינו פשטות הפסוק אם שני חלקיו, האיסור ללבוש, ושנחשב לבישה זו, לתועבה. ורק בזה אמר הסמ"ג שראב"י מודה לתנא קמא, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל ללבוש סתם בגדי אשה בלי ללכת בינם, אין

זה אסור. ועוד רצה להוכיח זאת הב"ח מההוה אמינא של הסמ"ג, שרואים מזה שהוצרך הסמ"ג לומר שמודה שסתם בגדים הם אסורים, שלא סבר שסתם בגדים הם נלמדים מכל שכן מקישוטים. שאם יש כל שכן, למה הוצרך לכתוב זאת, הוא פשוט, שאם קישוטים אסורים כל שכן בגדים ממש.

אבל הב"י למד כוונת הסמ"ג, שרק בא לומר שמודה ראב"י לתנא קמא, שיש איסור ללבוש סתם בגדים, אבל לשיטתו אף אם אין הולך בינם, עדיין האיסור קיים. וכוונת הסמ"ג, באומרו, פשוטו של מקרא, היינו על זה שלמדו התנא קמא שמדובר על לבישת בגדים ממש. אבל על זה שהתנא קמא היה מוכרח לומר, שרק אסור אם הולך בינם, שרק אז הוי תועבה, כנ"ל ראב"י לא סברי ליה הוכחה זו. שכנ"ל הב"י למד שראב"י למד שהכוונה שלא יבא לידי תועבה, ושפיר הוי פשוטו של מקרא לדיליה לבישה בלחוד.

אבל עדיין קשה הוכחתי השנית של הב"ח, מה ההוה לומר שסתם בגדים מותרים, הרי הם כל שכן מקישוטים, שבדואי יבא לידי תועבה. אולם האמת הוא שב"י רק כתב זאת לתרץ שיטת הרמב"ם, שפסק שהעברת שער הוא רק דרבנן, על כן הוכרח לומר, שדבר שמכוסה שלא יבא לידי תועבה אינו אסור. אבל הסמ"ג כנ"ל פסק שהעברת שער הוא גם כן דאורייתא, אם כן שפיר יכול הב"י לפרש שלשיטתו, עצם הלבישה הוא תועבה, והטעם כמו שנתבאר לעיל שאלה 1. ולפי זה לא קשה מידי. שכך אזלי דברי הסמ"ג. התנא קמא למד פירוש איסור לא ילבש כפשוטו, שלובש בגדי אשה, ואילו ראב"י דרש שמדובר על לבישת קישוטים. אם כן לא ברור מה סובר לגבי סתם בגדים, אפשר שהם גם כן אסורים, שקישוטים אסר הכתוב והוא הדין בגדים, או דוקא קישוטים אסורים אבל בגדים לא. נמצא שיש הוה אמינא טובה ללמוד שרק קישוטים אסורים, וכמו שלמד באמת הב"ח. על זה סיים הסמ"ג שמודה ראב"י לתנא קמא שגם סתם בגדים אסורים, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. אבל הכוונה הוא רק לזה שפשטות כוונת האיסור הוא על לבישת סתם בגדים. אבל על פשטות כוונת תועבה, שלתנא קמא היה פשוט שהכוונה הוא, שהולך בין הנשים, בזה חולק לגמרי ראב"י וסובר שאין זה הכוונה כלל, אלא שעצם הלבישה הוא תועבה. אם כן פשוט שלא היתכוון הסמ"ג לכלול את זה בחידושו, שאף ראב"י מודה לתנא קמא, שאין מקרא יוצא מידי פשוטו.

הבינת אדם שם האריך לחלוק על פירוש הב"ח בסמ"ג ולפרש כפירוש הנ"ל, וסיים שכך גם פירש הב"י אלא שקיצר. ועוד הוסיף הבינת אדם הסבר יפה לפירוש זה. ז"ל, ולכן פליג ר' אליעזר בן יעקב, וסבירא ליה דקרא הכל כפשטא. דרישא דקרא, לא יהיה, מיירי אפילו דבר שאינו בגד, אלא לנוי ככלי זיין, כתרגום אונקלוס, אסור לאשה, והוא הדין להיפך לאיש. ובסיפא דקרא, באשה, דאסור אפילו

בגד אחד המיוחד לאיש, אף על פי שאינו לנוי אסור, כדכתיב לא ילבש, וכפשטא דקרא, והוא הדין להיפך לאיש, עב"ל.

הסמ"ק מביא הפסוקים וכתב עליהם ז"ל, פירוש כדי לנאף. ויש בכלל זה העברת שער של בית השחי ובית הערוה בתער, וכו', עב"ל. ודבריו מוקשים מאד לכאורה, שנראה שפוסק כתנא קמא, שכתב שפירוש הפסוק הוא לבישה כדי לנאף, אבל זה אי אפשר לאומרו, שממשיך שנכלל בזה העברת שער, והוא על כרחך כראב"י. ונראה שצריך לפרשו, שמתחלה בא לומר פשוטו של מקרא, וכהסמ"ג. ולכן כותב שפירוש פשוטו של מקרא הוא ללבוש כדי לנאף, והיינו פשוטו של מקרא, אם הבנת תועבה דסיפא דקרא כמו התנא קמא. וזה כמו מה שפירש הב"ח בכוונת הסמ"ג, ואם כן יצא שרק אסר לראב"י מכח פשוטו של מקרא, לבישת סתם בגדים, לילך לנאף, אבל לא לשם ניאוף לא. וקרוב לזה דייק ופירש כוונתו, הבינת אדם שם, עיי"ש שנטיתי קצת מפירושו.

היראים סימן צו', נראה מפורש שאוסר אף סתם בגדים, אבל הב"ח שם מדחה בדבריו, שגם כוונתו רק לאסור קישוטים. אבל הש"ך קפב' ס"ק ז', חלק על פירוש הב"ח ופירש שלפחות בא לאסור אם מלובש בכל מלבושיו כאשר, אף אם הם סתם בגדים. וכאן אקצר בזה, ובע"ה בשאלה 17, יתבארו דבריהם יותר.

החינוך מצווה תקמב' כותב ז"ל, שלא ילבשו הנשים מלבושי האנשים ולא יזדיינו בזיונם, ועל זה נאמר, לא יהיה כלי גבר על אשה, ותרגם אנקלוס לא יהא תיקון זין דגבר על אתתא. ומן הדומה כי מפני כן פירש הכתוב בכלי זין, לפי שהם הכלים המיוחדים לגמרי לאנשים, שאין דרך אשה בעולם לצאת בכלי זין, אבל הוא הדין שאסור להם מדאוריתא לצאת במלבושים שדרך האנשים באותו המקום להשתמש בהם, כגון שתשים בראשה מצנפת או שאר כלים המיוחדים לאיש, עב"ל. מבואר שסבר שסתם בגדים אסורים. ולמדו קצת אחרת מהסמ"ג, לפי פירוש הב"י. שהסמ"ג כנ"ל למדו, מזה שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואילו החינוך למדו, שלא בא הכתוב לומר דוקא כלי זיין. אדרבה כוונת הכתוב לומר דבר שהוא בודאי כלי איש, שהוא כלי זיין, ומזה נלמוד שהוא הדין כל בגד איש הנהוג במקום ובזמן הלובש.

הפוסקים

הטור סימן קפב' כתב ז"ל, לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש, לפי מנהג המקום, לא תגלח אשה כאיש. לא ילבש איש בגדי אשה, עב"ל. אם כן סתם וכתב בגדים, משמע כל בגדים בכלל.

השולחן ערוך הוא לשון הרמב"ם, לא תעדה אשה עדי האיש, כגון שתשים בראשה מצנפת, או כובע, או תלבש שריון וכיוצא בו, וכו'. או שתגלח ראשה כאיש. ולא יעדה

איש עדי אשה, כגון שילבש בגדי צבעונים, וחלי זהב. הגה, ואפילו באחד מן הבגדים אסור, אף על פי שניכרים בשאר בגדיהם שהוא איש או אשה ע"כ. אם כן לא ברור בלשונו אם בא לאסור רק דברי קישוט ונוי, אבל לא סתם בגדים, או שרצה לומר שאפילו דברים אלו אסורים, כל שכן סתם בגדים. וכבר נתבאר שהב"י פירש דברי הרמב"ם כדרך השני, שכל שכן בגדים גמורים אסורים, אם כן לכאורה הכי גם כוונתו בשולחן ערוך.

הב"ח ס"ק ה', מאריך לברר שרק דברי קישוט ונוי אסורים, אבל סתם בגדים אינם אסורים. ועיקר ראיותיו הוא שחז"ל והראשונים רק כתבו דוגמאות של דברים אלו, וכבר הבאתי הרבה מדבריו על דברי הראשונים.

הט"ז ס"ק ו', על דברי הרמ"א, שאף בבגד אחד אסור, הביא את חילוק הב"י, שחילק בין בגד שבגלוי, שהוא איסור תורה, ובין דבר מכוסה, שהיו רק איסור דרבנן. ויתבאר בשאלה הבא, שחילוק זה בא מכח הבנתו של הב"י, שראב"י פירש כוונת תועבה שבקרא, שלא יבא לידי תועבה, ולכן שייך לחלק בן דבר שבגלוי, שבוזה יבא לידי תועבה, לדבר מכוסה שלא יבא לידי תועבה. וכבר נתבאר שלפי פירוש סתם בגדים אסורים מכל שכן מקישוטים, שיותר שייך שיבא לידי תועבה. וכן הגר"א ס"ק ו' על דברי השולחן ערוך, גם כן מביא פירש הב"י על הלכות אלו, שראב"י פוסק שאף כלי זיין אסור, ואף שניכר בשאר בגדיו, וכל שכן בגדים ממש אסורים, ומסיים בחילוקו לחלק בין בגדים מכוסים, להעברת שער שמכוסה.

הש"ך ס"ק ז' מביא שיטת הב"ח, שרק דברי קישוט אסורים, ומסיק, ואין דבריו מוכרחים כ"כ, ומ"מ נראה דהיינו דוקא בתיקוני אשה, אבל אם לובש ממש בגדי אשה עד שאינו ניכר שהוא איש וכן איפכא בכל ענין אסור, ז"ל עכ"ל. ומשמעות לשונו נראה שלא דחה דברי הב"ח לגמרי מהלכה, אבל גם לא סבר שדבריו ברורים להלכה. ולכן נראה ששיטת הש"ך בזה הוא כמו ספיקא דדינא. אבל מחדש הש"ך שאם לובש ממש כאשה בכל ענין הוא אסור, אך סתם בגדים. וחידוש זה אפשרו לקמן יותר בע"ה.

החכמת אדם כלל צ סעיף א - ב, פוסק שאף סתם בגדים אסורים, וכמו שהאריך לבאר, בבינת אדם שם. ומסיק הבינת אדם ז"ל, וכיון דהטור כתב סתם ובחינוך כתב להדיא לאיסור, ומדברי רמב"ם אין הכרע וכלל הוא בפוסקים דאם פוסק אחד כתב דבריו בהדיא והשאר סותמין דבריהם למדין הסתום מן המפורש, עכ"ל. ובסוף דבריו, מביא שכנ"ל משמעות הסמ"ק הוא כמו שלמד הב"ח, ועל זה מסיק עוד ז"ל, ואמנם כיון שהוא איסור דאורייתא בודאי יש להחמיר, עכ"ל. ולכאורה כוונתו שעדיין קיימים דבריו שכתבם לעיל, שמפורש בחינוך וכמעט מפורש בטור, וברמב"ם עדיין אין הכרע, יש להחמיר, שהוא לפחות ספק דאורייתא לחומרא.

מהאגרות משה או"ח חלק ד' סימן עה', נראה שלא סברי ליה כל הגדרתו של הב"ח, לחלק בן סתם בגדים, לתכשיטים, וקישוטים. שמשמעות לשונו שם שכל בגדים נגדרים לדברים שהם לנוי וקישוט, שבבגדים האדם מקשט גופו. ולפי זה נראה שלשיטתו פשוט שאין שום הוכחה מלשונות של חז"ל, והראשונים, לחלק בין דברי נוי וקישוט לשארה בגדים, שעל הכל שייך לשון הרמב"ם ושולחן ערוך, לא תעדה, ואביא לשונו לקמן בע"ה.

נמצא שלדברי הב"י, והט"ז, והגר"א, והחכמת אדם, והאגרות משה, אין לחלק בין סתם בגדים לדברי נוי וקישוט, שכולם נכללים באיסור דאורייתא זו. ונשאר לן רק שיטת הב"ח להקל, ואף הש"ך דבריו לא פסק כדבריו בברירות. אם כן לכאורה פשוט שיש לפסוק שהוא אסור, שכך הוא שיטת רוב גדולי הפוסקים.

(3) אם איש לובש בגד אשה אבל הוא מכוסה, האם עבר על איסור דאורייתא או דרבנן, וכן כי האי גוונא לגבי אשה הלובשת בגדי איש?

הדין

הרבה פוסקים סוברים שהוא איסור דאורייתא, ולכן נלע"ד שאין להקל בספיקו. ורק אם יש עוד צדדים להקל אפשר גם לצרף הפוסקים שהוא רק איסור דרבנן.

הטעם

הטעם להסוברים שהוא רק איסור דרבנן, הוא על פי הבנתם הנ"ל שגדר איסור לא ילבש הוא, שלא יבא לידי תועבה. ולכן סברו שרק בגד המגולה יביא לידי תועבה של ערבוב נשים ואנשים בעינין שאין ניכרים. שאף אם לובש בגד אחד כמותם, כבר הם יותר בנחת חד אם השני, ויבא לידי לבישת עוד בגדים עד שילבש לגמרי כמותם, וזהו תועבה. אבל בבגד מכוסה לא שייך זה, שאין ניכר שלובשו.

והטעם להסוברים שהוא איסור דאורייתא, או משום שיסברו שעדיין יכול לבא לידי תועבה. שאף שאין ניכר לאחרים, הרי לו ניכר, ובגד אחד מכוסה יבא לידי עוד בגדים. או משום שחולקים לגמרי על הבנת זו, וסוברים שעצם הלבישה הוא נקרא תעובה, וממילא אין מקום לחלק בין מכוסה למגולה.

המקור

כבר נתבאר בחלק א שאלה 1 המחלוקת ראשונים אם העברת שער דאורייתא או דרבנן. ושם נתבאר שהסמ"ג, וסמ"ק ויראים, והרא"ש סוברים

שהוא איסור דאורייתא. אם כן לשיטתם אף שהעברת שער הוא דבר מכוסה, עדיין הוי איסור דאורייתא.

אבל לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם שנתבאר שם, שסוברים שהוא רק איסור דרבנן, אפשר שגם יסברו הכי בכל בגד אשה שלובשו או מתקשט בו והוא מכוסה, שהוא רק איסור דרבנן. הב"י שם על סעיף ה', על פי מהלכו שנתבאר לעיל שאלה 1, שגדר איסור זה, אף לראב"י הוא שלא יבא לידי תועבה, לומד שזה הטעם שהעברת שער רק הוי דרבנן. שפירש הב"י שרק לבוש הניכר יביא לידי תועבה, ואף בגד אחד הניכר, אבל דבר מכוסה לא יבא לידי תועבה. ועיין שם ואולי כוונתו, שרק אתי לידי תועבה אם הלבוש או קישוט הם ניכרים, שבענין זה הוא הנשים והאנשים יותר בנחת חד בשני, ובזה לבוש אחד יביא לידי יותר מלבושים, עד שיהיה לבוש כמו השני לגמרי, וזהו תועבה, מה שאין כן אם הלבוש מכוסה לא שייך זה. והוציא הב"י דבר זה, מדפסק הרמב"ם כראב"י, ואפילו הכי פסק שהעברת שער דרבנן. ולכן פירש הב"י שהוציא הרמב"ם זה מראב"י שרק כתב דוגמאות לדברים שבגלוי, כמו אשה היוצאת בכלי זיין, אבל דברים המכוסים לא. ופירש הב"י שזה גם כן כוונת הסוגיא שם, כשמוקמה הברייתא הסוברת שהעברת שער רק דרבנן, כמו הברייתא שבו נחלקו ראב"י והתנא קמא, הכוונה לשתי התנאים, התנא קמא, וראב"י.

אבל הב"ח שם ס"ק ה' ד"ה והנראה לפע"ד, חלק על חילוקו של הב"י, וכותב שהוא תימה לפרש דברי הרמב"ם בחילוק שלא נזכר בתלמוד. ולכן הב"ח פירש שיטת הרמב"ם שסבר שהעברת שער לא נעשה לשם נוי וקישוט אלא להעביר המיאוס והלכלוך, ורק הנעשה לנוי אסור. ומפרש שבאמת ללישנא קמא של הגמ' על רבי יוחנן היה דבר זה פשוט, ורק ללישנא בתרא, מוקמה הגמ' הברייתא שסוברת שהעברת שער הוא רק איסור דרבנן, כתנא קמא, עיי"ש.

הט"ז והגר"א כנ"ל מביאים שיטת הב"י, גם בזה שמחלק בין בגד מכוסה לבגד שבגלוי. הש"ך כנ"ל מביא שיטת הב"ח שרק אסור בגדים נאים וקישוטים, וכתב עליו שאין דבריו מוכרחים אבל אין דוחה את דבריו לגמרי מהלכה. וכבר נתבאר שהב"ח בזה, על כרחך חולק על כל הבנתו של הב"י בפירוש תועבה. שהב"י סבר על פי מהלכו שאם קישוטים אסורים כל שכן בגדים ממש, שיותר יביא לידי תועבה. והב"ח שחלק על זה על כרחך סובר שעצם הלבשה הוא תועבה, ולכן אין לך אלא חידושו דברי קישוט ולא סתם בגדים. ממילא יצא לן שהש"ך בהביאו את דברי שיטת הב"ח שאין איסור בסתם בגדים, החולקת על הב"י שסבר כל שכן סתם בגדים אסורים, הוא גם כן כמביא חולק על שיטת הב"י לחלק בין בגד מכוסה לגלוי. וכמו כן החכמת אדם המובא לעיל אף שחולק על הב"ח וסובר שסתם בגדים אסורים, מכל

מקום גם חלק על הב"י וסבר שעצם הלבישה הוא תועבה, עיין לעיל. אם כן לכאורה גם יחלוק על הב"י בזה שאין מקום לחלק בין מכוסה לגלוי, שכל החילוק הוא בנוי על ההבנה שאין הלבישה בעצם תועבה, אלא האיסור הוא שלא יביא לידי תועבה. ועל כרחק שהחמת אדם יפרש הטעם שאין איסור דאורייתא גבי הבערת שער כהב"ח, שאין עושים לנוי אלא להעביר הלכלוך.

כבר נתבאר לעיל בחלק א' שם, שהשולחן ערוך פסק כהרמב"ם והרי"ף שהעברת שער הוא רק דרבנן, וכתבתי שם שלענ"ד, כיון שכנ"ל כמה ראשונים סוברים שהוא דאורייתא אין להקל בספיקו, אם לא במקום צורך, וספק גמור, עיי"ש. אם כן גם בנידון זה, לפי הראשונים שסוברים שהעברת שער דאורייתא, אין חולק שסברו שגם בגד מכוסה הוא דאורייתא. אבל אף הרמב"ם והרי"ף שסברו שהעברת שער דרבנן, הב"ח, והחכמת אדם, סוברים שאין ראיה שבגד מכוסה הוא רק דרבנן, וכן יוצא שהש"ך לפחות מסופק בזה. אם כן נראה שקשה להקל במקום ספק בבגד מכוסה, שיש הרבה צדדים שהוא דאורייתא. ורק נראה שיש לצרף שיטת הב"י, והט"ז והגר"א, אם יש בלאו הכי עוד צדדים להקל.

4) האם מותר ללבוש בגדי אשה האסורים ללבשם, אם לובשם לא בכוונת להתדמות לאשה, ולא להתנאות כאשה, אלא לכוונה אחרת, כגון להנצל מהקור או מהחום, וכן כי האי גוונא לאשה האם מותרת ללבוש בגדי איש?

הדין

מותר ללבוש בגד אשה אם אין לובשם כדי להתנאות בהם כמו שאשה מתנאה בהם, אלא לובשם לכוונה אחרת, כגון להנצל מהקור או מהחום. ובשאלה 16 יתבאר הדין אם לובשם להתדמות לאשה אבל עושה זאת משום שמחת פורים, עיין שם. כך פסקו הרבה גדולי הפוסקים, אבל יש מי שפסק שהוא אסור, במלבושים ממש, ורק בקישוטים מותר, והחושש לדבריו תבא עליו ברכה. ובכל זה הוא הדין לאשה ללבוש בגד איש.

הטעם

אם לומדים שגדר האיסור שלא יבא לידי תועבה, עיין לעיל, אז אפשר לפרש הטעם לחלק בהכי, שרק העושה זאת כדי ליפות עצמו כאשה, או ללבוש כאשה, יש חשש שיבוא לידי תועבה. ומשמעות לשון הראשונים לבאר זאת הוא, שכיון שהאיסור הוא לתקן עצמו בתיקוני אשה, ולא סתם שלא ללבוש הבגד, וכמו שדרש ראב"י, אין נחשב תיקון כמו שעושים הנשים, רק אם כך הוא גם כוונתו ליפות עצמו, אבל אם מתכוון לכוונה אחרת אינו נחשב לתיקון כמו שהנשים עושים. אם כן משמע שהבינו זכרונם לברכה, שלא

סוף הדבר ללבוש כמו אשה, באותו צורה שאשה לובשת, אלא גם לאותו מטרה שאשה לובשת. ואף שכבר יצא לנו להרבה שיטות שאסור אף סתם לבישת בגדים ואף שאינם בגדי יופי, מכל מקום עדיין אפשר לפרש כטעם הזה, לפי מה שהבאתי לעיל מהאגרות משה, שבאמת כל לבישה נקרא תיקון ויופי לגוף. ולכן רק אסור אם לובש כצורת שאשה לובשת, וגם לכוונה שאשה לובשת הכי, והיינו תמיד כדי שתראה יפה כצורת אשה. והחולק על וסובר שהוא אסור, סבר שכוונת הראשונים בחילוק הנ"ל, שרק נחשב תיקון אם גם עושה הדבר לתקן עצמו, אבל אם עושה לכוונה אחרת אינו נחשב לתיקון כלל. וסבר שרק שייך לומר סברא זו לגבי תיקונים וקישוטים, אבל לא לגבי איסור לבישת בגדים עצמם. שסבר שהתורה אסרה ליבשת בגדי אשה בנפרד לתיקונים כתיקוני אשה, ולגבי איסור לבישה, אם לובש כמותם אין הכוונה מוצאיה משם לבישה. אבל לגבי תיקון אם נחשב לתיקון או לדבר אחר תלוי בכוונת העושה.

המקור

הסוגיא

עיין בחלק א' שאלה 10, הבאתי שם חד מקור לחלק בין אם עושה לכוונת להתדמות לאשה או לכוונה אחרת. והוא מהסברו של ר"ת בשאלת רב לרבי חייא מהו לגלח שער בית השחי, שפירש שהשאלה הוא שאף בתער צריך להיות מותר, כיון שאין עושה כדי להתדמות לנשים אלא להנצל מצער, עיי"ש וצרף לכאן. עוד יש ראייה מגמ' שבת דף נ: שמבוא שם ברייתא, מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צער, אם בשביל ליפות, אסור, ע"כ. הרי מפורש שמחלק הברייתא בין אם עושה לכוונת הצלה מצער, או לשם ייפוי. ואף שהגמ' שם מביא ברייתא שנית החולקת על ההלכה של ברייתא, שסוברת שמותר להעביר גלדי מכה מעל בשרו, בכל אופן, לכאורה אינה חולקת על עצם החילוק של הברייתא, עיי"ש. ועוד לכאורה יש להביא ראייה מגמ' שבת דף סב. שמפרש הגמ' הטעם שחייב איש אם מוציא טבעת של אשה שאין עליה חותם, וכן חייב האשה אם מוציאה טבעת של איש, שיש עליה חותם, ואין אומרים שיפטרו מחמת שאין זה דרך הוצאה להם. ומתירצת הגמ' הכי, אלא אמר רבא, פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא, ומניחתה בידה עד שמגיע לקופסא. ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן לתקן, ומניחה בידו עד שמגיע אצל אומן, עכ"ל. ולכאורה מפורש בגמ' שאין איסור לא ילבש בכי היא גוונא, ולכאורה הוא מטעם הנ"ל שאין עושה זאת לכוונת להתדמות לאשה אלא לשמור על הטבעת שלא יעבד. ולקמן שאלה 10 יתבאר שאין ברור ראייה זה.

הראשונים

כבר מובא ששיטת ר"ת לחלק בין אם עושה להתדמות או לו, בפירושו בשאלת רב לרבי חייא, ותשובת רבי חייא, עיין לעיל בחלק א' שם. וז"ל המובא בתוס' יבמות דף מח. ד"ה לא עשה, ור"ת מפרש וכו', אין זה תיקון ואין דומה כלל לתיקוני אשה, שאין זה משום ייפוי, אלא משום צער, שגדל יותר מדאי, וכו', עכ"ל. המרדכי על הגמ' שבת שם נ: סימן שכז' כותב, שמזה שמתירה הברייתא להעביר גילדה מכה מחמת צער, גם יש להתיר להעביר שער לאותם אנשים שיש להם ריבוי שער בידם, ובושים מחמת זה. ולכאורה הכוונה שמותר אף בתער, שבעלמא סובר שהוא אסור, אף בשאר הגוף. אם כן מקל המרדכי מגמ' זו למעשה, על פי חילוק כוונתו. הרמב"ם שם לא כתב לחלק בין הכוונות בין בהלכה ט', כשמביא איסורי העברת שער, ובין בהלכה י' כשמביא איסורי קישוטים ולבישות. אבל הט"ז דייק מלשון הרמב"ם בראשית דבריו שכך סבר, שכתב הרמב"ם כנ"ל, לא תעדה אשה עדי האיש וכו', ולא יעדה איש עדי אשה וכו', עכ"ל. ודייק הט"ז ז"ל, לא תעדה אשה משמע דרך עידי וקישוט אסור, אבל אם עושה כן מפני החמה או צנה או גשמים, אין איסור, כן נראה לי פשוט, עכ"ל. אבל חוץ מדיוק זה לא חילק הרמב"ם בהכי מפורש, ולכאורה אילו היה סבר הכי היה לו לאשמועין דבר גדול כזה. הרי"ף גם כן לא כתב לחלק בהכי, אלא שאפשר שאיכא למידק מיניה ממה שכתב במכות דף ד., שהביא שם שאלת רב לרבי חייא, ועל דברי רב, והא קא גדיל, הוסיף מילות, וקא מצטער. ובאמת לפי איך שפירש פיסקו של רב שם, לא היה צורך להביא שאלת רב לרבי חייא כלל, שאפשר ללמוד כל הדינים היוצאים משאלה ותשובה ההוא, מימרא דרב שכבר הביא שם, ובאמת הרא"ש השמיט שאלה ותשובה זו. ואולי הביאו הרי"ף ללמדנו, ששאלת רב היה מחמת שעושה מחמת צער. ורב חייא היה מודה לו שהוא מותר מחמת זה, אילו היסכם לרב שזה נקרא מספיק צער, עיין לעיל בחלק א' שאלה 10, כתבנו הפירוש בזה בארוכה. אבל כמובן אין זה ברור כלל שאפשר להוציא כל זה מהרי"ף. הרא"ש ביבמות פרק יב' סימן ח' מביא פירושו של ר"ת, המחלק בין עושה כדי ליפות עצמו או משום רפואה, וכן מביא שם מתשובת הגאונים שמותר לגלח כל גופו מחמת רפואה, עיין בחלק א' שם, נתבאר באריכות, וכן בע"ז פרק ב' סימן יא', מביא ההתיר להסתכל במראה משום רפואה, אם כן נראה ששיטת הרא"ש לחלק בהכי. ובשו"ת הרשב"א פוסק שמותר להעביר שער בית השחי וערוה לצורך רפואה, למי שיש לו חטטין במקומות ההם. והרשב"א כותב שני טעמים ז"ל, דאינו אלא מדרכנו, ובמקום שצריך רפואה, לא אסרו. וכו'. ועוד, שאין זה עושה אלא משום רפואה, ואין בו משום תיקון כתיקוני איתתא, עכ"ל.

הפוסקים

השולחן ערוך שם סעיף כתב כלשון הרמב"ם לא תעדה אשה, ולא יעדה איש. וכבר מובא שהט"ז סבר שאיכא למידק מלשון זה שרק אם עושה דרך

עידוי אסור, אבל לכוונה אחרת לא. ולגבי הבערת שער השולחן ערוך פסק שם בסעיף ב, וד', שמותר אם עושה משום רפואה, ועיין ביאור הגר"א שמביא מקורו מפירוש ר"ת הנ"ל, ועיין בחלק א' שאלה 10, נתבאר באריכות. אם כן לכאורה לגבי האיסור של העברת שער משמעות השולחן ערוך, שסבר שיש לחלק בין אם עושה בכוונת יופי או לשם רפואה. ואף שאינו מוכח שמחלק בהכי, שאפשר שרק פסק הכי מחמת הטעם הראשון של הרשב"א, שבמקום צער לא גזרו רבנן, מכל מקום משמעות הנושא כלים, שלמדו שכוונתו להקל מחמת הכוונה. וכן בסימן קנו' סעיף ב' פסק המחבר שמותר לראות במראה מחמת רפואה, או אם מסתפר בעצמו. אם כן שיטת השולחן ערוך לגבי העברת שער, וראיה במראה ברור שסובר שיש לחלק בין אם מכוון ליופי או לכוונה אחרת, אבל לגבי לבישת בגדים, אינו ברור, רק הט"ז סבר שכך מדוקדק בלשון לא יעדה.

הרמ"א סותם בכל המקומות הנ"ל לשולחן ערוך. ובאורח חיים סימן תרצו' סעיף ח', פסק הרמ"א ז"ל, ומה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר אין איסור בדבר מאחר שאין מכווין אלא לשמחה בעלמא, עכ"ל. אם כן מפורש שהרמ"א פסק הכי אף לגבי לבישת בגדים, ואף ששם הרבה חולקים, ויתבאר מחלוקתם לקמן בע"ה, רק התם נחלקו, מחמת שם כוונתו ללבוש כאשה, אבל על עיקר הסברא לא נחלקו.

הב"ח ס"ק ה' מאריך להביא ראיות שרק אסור אם כוונתו להתדמות לאשה, וסבר הכי מפורש, אף לגבי בגדים.

הט"ז כנ"ל סבר הכי ואחר שכתב הראיה מלשון הרמב"ם ושולחן ערוך, ושכן נראה לו פשוט, הבאתי לשונו לעיל, מוסיף, וכן משמע מדהתירו בסימן קנו', להסתפר במראה כשיש צורך לעשות כן, עכ"ל.

הש"ך שם ס"ק ז' מביא ששיטת הב"ח לחלק בין הכוונות, וכן לחלק בין אם הוא בגד נוי או סתם בגד (וכנ"ל בשאלה העבר), ועל שני דבריו מסיק הש"ך ז"ל, ואין דבריו מוכרחים כ"כ. ומ"מ נראה דהיינו דוקא בתיקוני אשה, אבל אם לובש ממש בגדי אשה, עד שאינו ניכר שהוא איש, וכן איפכא בכל ענין, אסור, וכו'. עכ"ל. ולכאורה משמעות לשונו שאינו חולק לגמרי על הב"ח, אלא סבר שיש ממש בדבריו, אבל גם לא ברירא ליה כדבריו, והיה נראה לי שאם כן שיטתו למעשה בזה, שהוא כספיקא דדינא. וגדולה מזה מצאתי באגרות משה יורה דעה חלק ב סימן סא, ששם דן על צובע שער לא להתדמות לאשה אלא לכוונה אחרת, ומסיק שם ז"ל, מסתבר שיש להתיר, כמו בלובש מפני החמה והצנה שהתיר הב"ח, כדהביאו הט"ז סק"ד, והש"ך (סי' קפ"ב) סק"ז, והסכימו לזה, כיון שהוא רק דבר אחד ולא מתדמה בזה לאשה, עכ"ל. ורק בזה חולק הש"ך על הב"ח לגמרי אם לובש בגדי אשה עד שאינו ניכר, אז בכל אופן אסור, ויתבאר חידוש זה לקמן בע"ה.

הפרי מגדים באו"ח שם משבצות זהב ס"ק ה', פוסק לובש רק לבוש אחד כאשר וניכר בשאר מלבושיו, אין למחות בפורים. ויתבאר עוד דבריו לקמן בע"ה. על כל פנים לכאורה רואים שסבר שאף בשאר בגדים, איכא לחלק בין הכוונות, ורק כתב שאין למחות שכנ"ל הרבה חולקים על הרמ"א וסוברים שאם כוונתו להראות כאשר, אף שעושה משום שמחת פורים, עדיין אסור. והמשנה ברורה ס"ק ז' מביא דברי הפרי מגדים, בלשון אפשר שאין למחות. ומסיק המשנה ברורה, ועיין בכנה"ג ובשל"ה שהזהירו להרחיק מזה, עכ"ל. ועיינתי בדבריהם ומשמעותם, שאינם חולקים על עיקר ההיתר של לבישת בגדים לכוונה אחרת, רק חולקים על הא דמדמים היתר זה, ללבישה משום שמחת פורים. והערוך השולחן שם כותב על רמ"א ז"ל, שזה דווקא בימיהם, אבל בימינו ערבה כל שמחה ואין אנו במדרגה זו. ומשמעות דבריו שאין הוא חולק על עצם ההיתר של הרמ"א, אלא סבר שאין אנו במדרגה לומר שכוונתו הוא רק לשמחה.

החכמת אדם כלל ע' בבינת אדם שאלה צד', חולק על הב"ח וסובר שלגבי בגדים ממש אין חילוק בין אם לובשם לכוונת להתדמות לאשה, ובין לכוונה אחרת, בכל אופן אסור. ז"ל, והנה צריך עיון, לפי מה דאיתא בגמרא ובספרי, מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה וכו'. ואם כן מוכח איפכא, שהרי לבישת הכובע והשריון במלחמה אינו לנוי, אלא להציל ממכת חרב וחנית וחיצים, ואפילו הכי אסור ומאי שנא גשמים ממכת חרב, עכ"ל.

אבל כבר תירץ ראייה זו, האגרות משה או"ח חלק ד' סימן עה', שאין זה דמיון כלל. שבאמת אדרבא שם האיסור הוא אם כוונת האשה ללבוש הכלי זיין כדי להנצל מחרב. שהטעם שהוא בגד אנשים, הוא משום שאנשים רוצים להראות כגיבורים אנשי מלחמה. ואם כן אם לובשם כדי לצאת למלחמה, לובשם לאותה כוונה שהאיש לובשם. ואין זה דמיון לשאר בגדים שהאיש לובשים, שם לובשם להתנאות בהם כפי איך שאנשים לובשים. ורק משום הכי בשאר בגדים אם אין לובשם להתנאות כאיש, אלא להנצל מדבר, אינו נחשב למלבוש כמו שאנשים לובשים.

ומפרש הבינת אדם שזה שמצאנו שהראשונים חלקו בין הכוונות לא כתבו לחלק בהכי לגבי תיקונים וענייני נוי, אבל לא בבגדים ממש. ז"ל, ומה שכתב הב"ח ראייה, דהא מותר להעביר שיער הערוה אפילו בתער, משום צער, וכן לספר במראה. נראה לי דאין ראייה כלל, דודאי דבר שהוא מלבוש גמור, אסור, אפילו להנצל מן הצער. אלא דבר שהוא לקישוט, ואינו מלבוש, ואם כן דוקא כשעושה לקישוט אסור, אבל אם אין כוונתו כלל לקישוט, אין איסור כלל. ומצינו סברא זו באורח חיים סימן ש"א דהיוצא בטלית מקופלת חייב דהוי משא ואם כוונתו להתנאות מותר, עכ"ל. אם כן מחלק שדבר שהוא מלבוש גמור, אין הכוונה מוציאו מידי לבוש, ואין

הוא מותר. ודוקא בדבר שהוא נוי וקישוט, אם נחשב לנוי הוא תלוי בכוונת האדם.

נמצאנו למדים שהב"ח, והרמ"א, והט"ז, סוברים מפורש שאף לגבי בגדים יש לחלק בכוונתו, וכן פסק האגרות משה. וכן הוא גם משמעות המשנה ברורה והערוך השולחן, שפוסקים הכי, חוץ מהדמיון לכוונת שמחת פורים, ויתבאר זה עוד בע"ה. ולהט"ז גם שיטת השולחן ערוך הכי, ושיטת הש"ך נראה שמסופק, והאגרות משה הנ"ל למדו שגם הוא פוסק כהב"ח. שגם ועל כן אף שהחכמת אדם חולק וסובר שלא נאמר חילוק זה לגבי בגדים, הוי כמו שיטה יחידה נגד כל הני פוסקים.

(5) האם מותר לאיש לעשות מעשה נוי הגוף, כגון צביעת שער ראשו שחור, אבל לא לכוונת להתנאות, כמו שהנשים עושים, אלא לכוונה אחרת, כגון לקבל איזה משרה. ושאלה זו הוא כעין שאלה העברה, והשאלה הוא האם יש לחלק בין לבישה בגדים ממש, ובין אם רק עושה מעשה נוי כאשה?

הדין

מותר לעשות מעשה נוי הגוף אם אין מתכוון להתדמות לאשה אלא עושה זאת לכוונה אחרת. ואף שיש מי שחולק לגבי לבישת בגדים ממש כנ"ל, בענין זה אף הוא מודה שהוא מותר.

הטעם

כבר נתבאר הטעם בשאלה העבר.

המקור

כבר נתבאר המקור בשאלה העבר. וזה היה הנידון של האגרות משה שם שהשואל רצה לצבוע שערו שחור, לא להתייפות אלא כדי לקבל משרה, ופסק שמותר לעשות, אם הוא באופן שאין איסור אונאה, כגון שיודע שיעשה המלאכה כצער. והטעם שאינו אסור משום לא ילבש כתב כנ"ל שאין זה כוונתו.

(6) האם מותר לאיש ללבוש מלבושי אשה כדי לשמח חתן וכלה, ולשמחת פורים, וכי האי גוונא לאשה ללבוש בגדי איש למצוות אלו?

הדין

אסור ללבוש לגמרי כמו אשה אף שעושה זאת לשמחת חתן וכלה. ואם הוא ניכר שהוא איש, מעיקר הדין יש הרבה גדולי הפוסקים שהוא מותר, ולכן אין למחות ביד מי שעושה זאת, אם באמת ועשה זאת לשמחה של מצוה, אבל אם ניכר שעושה רק לצחוק נראה שצריך למחות. אבל כבר היזהירו כל הפוסקים להרחיק מזה, שזה מביא לידי מכשול, ואין אנו במדרגה עוד לעשות זאת לשמחה של מצוה.

הטעם

לעיל כתבנו שהטם לחלק בין אם עושה לכוונה נוי ולבישה כאשה, או אם עושה לכוונה אחרת. שהבינו הראשונים שהתורה רק אסרה אם עושה דברים אלו לא רק כצורת האשה, אלא גם לכוונת האשה, והאשה עושה ליראות יפה כצורת אשה. או כתבנו טעם אחר שרק אם עושה זאת לכוונה הנוי כאשה יביא לידי תועבה. ובשאלה זו, כוונתו ליפות עצמו כמו אשה, אבל אין זה סוף מטרתו שיראה יפה כמו אשה, אלא סוף כוונתו הוא משום שמחת פורים. ונחלקו האחרונים אם האיסור הוא דוקא אם כל כוונתו הוא כדי ליראות יפה כצורת אשה, שזה מטרת הנשים, אבל אם סוף מטרתו הוא משום שמחת פורים, מותר, או כל שכוונתו ליפות עצמו, אסור. ולטעם האחר גם איכא לפרש שפליגי אם בענין זה יביא לידי תועבה או לא.

המקור

המהר"י מינץ סבר ששפיר שיין היתר זו אף שכוונתו ליראות כמו אשה כיון שאין זה סוף כוונתו אלא סוף כוונות הוא לשמחת פורים. וזה מקצת לשונו, ומדלתי התוספות האחרים, בכוח לבות יודע, וגם כתבו דאינו אסור אלא להתנאות, כתוס' לעיל, וגם בתוס' האחר', שאינו אסור רק לשם נוי ולקשוט, דומיא דאשה, אז יש בו משום לא ילבש גבר וגו', אלמא באופן אחר מותר, עכ"ל. ובראשית תשובתו מאריך לומר שזה היה מנהג קדמון אצלו וגודלם וחסדי עולם ראו ביניהם וכלותיהם עושים זאת ולא מיחם בם, ואם היה נדנוד עבירה לא היו שותקים. וכותב דברים חריפים על אחד שדיבר והרהר אחר מטתן של גדולים וחסדי עולם.

אבל הב"ח חלק עליו וסבר שאין הוא דומה להתר של הראשונים לחלק בין הכוונות, שכאן כוונתו ליפות עצמו ולהתדמות לנשים, ולא מהני שאין זה סוף כוונתו שיהיה נראה כאשה. זה מקצת לשונו, וא"כ מה שמשנים בגדיהם בפורים, מאשה לאיש, ומאיש לאשה, כדי להתדמות, ובדברים שהוא לנוי ולקישוט, אסור מדאורייתא, לרבי אליעזר בן יעקב, ע"כ. הרי מבואר שסבר שהוא איסור תורה, שהכא כוונתו באמת להתדמות לאשה. אבל לפני זה כתב הב"ח סברא אחרת לאסור, שאין ללמוד מזה שהיתרו משום צער, ז"ל, דלינצל מצער,

אי אפשר בענין אחר, אבל לשמחת חתן וכלה, ולשמוח בפורים, כבר אפשר בהרבה מיני שמחה, ולא יעבור על לאו דלא ילבש, עכ"ל. וחילוק זה נראה יותר בסברא דרבנן, שאף שיש לומר שמותר משום שאין סוף כוונתו להתדמות לנשים, מכל מקום אין צורך להתיר, כמו שיש צורך להתיר להנצל מצער. וראיתי למהרש"ם חלק ב' סימן רמג', שנראה שפירש דברים אלו של הב"ח, בדרך אם תימצא לומר, דהיינו אף אי היה מודה למהר"י שיש לדמות זאת לכוונה אחרת, עדיין אין להתיר שאין בזה צורך, אבל באמת לדידיה לא סבירא ליה כלל ההיתר של המהר"י.

הב"ח מביא ראיה לשיטתו מדברי היראים, שבסוף סימן שפה שפו, כתב היראים (לפי מה שהיה לפני הב"ח), וללבוש אפי' עראי ודרך שחוק אסור, שהרי לא חלק הכתוב בין קבע לעראי. ולפי שראיתי בני אדם שלובשים במלבושי אשה עראי, וגם האשה במלבושי האיש ארעי, במשתאות חתן וכלה, וגם בעניני הרבה כתבתי כן, עכ"ל. אם כן לכאורה מפורש ביראים שאף שעושה זאת לשמחת חתן וכלה עדיין אסור. אבל באמת הגירסא בכתבי יד הוא כך, ולפי שראיתי בני אדם שלובשים מלבושי נשים עראי, לשחוק, והוקשה בעיני כתבתי כן, ע"כ. ובתועפת ראם על היראים הנ"ל סוף ס"ק ה', אחר שהביא השגת הב"ח על המהר"י מינץ, מסיק וז"ל, באמת לפי נוסחת הכת"י שלפנינו אין תפיסה כלל על תשובת הרי מינץ, דבשמחה של מצוה כמו שמחת פורים לא אמר הראם, עכ"ל. ונראה שכוונת חילוקו בין העושה לצחוק לשמחה של מצוה, שהעושה לצחוק, באמת עושה ליפות עצמו כמו אשה, וזהו הצחוק שיראה כאשה, ושפיר עושה לכוונה שנשים עושים, וגם שפיר יביא לידי תועבה. אבל אם עושה לשמחת פורים אין סוף כוונתו כדי שיראה נאה כאשה, אלא לשמחה של פורים, ואין זה כוונת האשה בלבישתה.

אף לגירסת הב"ח ביראים הש"ך שם ס"ק ז', פירש כוונת היראים בענין שאין ראיה ממנו שחולק על המהר"י מינץ. שהש"ך פירש כוונתו אם לובש כמו אשה בכל בגדיו, אין שאינו ניכר שהוא איש, רק אז אסור. וסבר הש"ך שבענין זה בכל ענין הוא אסור, ויתבאר שיטתו בזה עוד לקמן בע"ה. על כל פנים לפי פירוש הש"ך ביראים אין ראיה כלל שחולק על המהר"י מינץ כלל, שרק אסור היכא שבכל בגדיו לבוש כאשה, ובזה אפשר שהמהר"י מינץ יודה. אבל אם ניכר שהוא איש, לעולם איכא למימר שהיראים מודה, שאין זה נקרא תיקון כתיקוני אשה. ואדרבה יותר משמע שסבר הש"ך שאם אין דומה לגמרי כאשה שלא היה אוסר היראים אם עושה זאת לשמחת חתן וכלה, מזה שהוצרך לאוקים דבריו דוקא שלבוש כל מלבושיו. אבל באמת אין ראיה שאפשר שהוצרך לזה מפני החידוש האחר של הב"ח שהביא הש"ך בריש דבריו, שרק אסור אם לובש בגדי נוי. והב"ח נתקשה שמהיראים משמע אף סתם בגדים אסור, לזה כתב הש"ך שהיראים דיבר כשאין ניכר שהוא איש

שבענין זה בכל ענין אסור. וכוונתנו לכלול שני היתרים של הב"ח, שאין היתר משום סתם בגדים, ואין היתר משום כוונתו לדבר אחר. ומסיק הש"ך לעיין מה שכתב באו"ח בענין לובש בפורים כאשה, אבל לצערנו אין לנו דברי הש"ך על או"ח.

הט"ז ס"ק ד' כתב ז"ל, ובאורח חיים סימן תרצ"ו הביא רמ"א דאפילו מפני שמחת פורים המנהג להתיר בזה, ואף על גב דיש אוסרים. ומו"ח ז"ל כתב, שיש לאסור את זה, והביא ראיה ממה שכתב ר"א ממיץ לאסור לעשות כן מפני שמחת חתן או כלה. והשומע לאסור תבוא עליו ברכה, כי יש הרבה מכשולות חס ושלום מזה, כשהולכין ביחד בלי היכר איש או אשה, עכ"ל. לכאורה משמעות לשונו, מדמסיק והשומע לאסור תבא עליו ברכה, שבאמת סבר כהרמ"א שאף בזה אין בו איסור, אלא שיש להרחיק מזה שהרבה מכשולות יש.

הפרי מגדים סימן תרצ"ו משבצות זהב ס"ק ה', כתב וז"ל, ויראה כשכל המלבושים של איש, רק מלבוש אחד של אשה, וניכרים הם, גם להרבה דיעות ביורה דעה [סימן] קפ"ב, אין איסור תורה כהאי גוונא, אין למחות בפורים, עכ"ל. זה שהתנה הפרי מגדים שיהיה ניכר שהוא איש, נראה מבואר שכוונתו לחידוש הש"ך, שאם אין ניכר בכל אופן אסור. אבל זה שכתב שבענין זה הוא רק איסור דרבנן להרבה פוסקים, לא ידעתי לאיזה פוסקים היתכן. שאיזה פוסק כתב שהיו רק איסור דרבנן ולכן לפורים אין למחות, ובמקום אחר כתבתי קצת תירוץ לזה. על כל פנים נראה שהפרי מגדים סבר שיש מקום לדברי המהר"י מינץ.

המשנה ברורה ס"ק ז' כנ"ל, מביא דברי הפרי מגדים, בלשון אפשר שאין למחות. ומסיק המשנה ברורה, ועיין בכנה"ג ובשל"ה שהזהירו להרחיק מזה, עכ"ל. **הכנסת הגדולה** שם חולק על המהר"י מעיין טעמיו של הב"ח וכמו שכתב בסוף דבריו ששוב ראה שהב"ח השיג כהשגותיו. **השל"ה** מסכת מגילה בנר מצוה אות יז' כתב ז"ל, בתשובת ר"י מינץ סימן ט"ז כתב, דמותר ללבוש פרצופים ולשנות בגדיהם מבגדי איש לבגדי אשה, וכן להיפך, מאחר שאין מתכוונים אלא לשמחה בעלמא, הוא הדין לבישת כלאים דרבנן. אבל אני אומר, לאו משנת חסידים הוא, ושומר נפשו ירחק מזה, ללבוש כלאים אפילו דרבנן, או לחטוף מחבירו שלא ברשותו, כי זה הוא שמחת הוללות, וכבר כתבנו לשמוח בשמחה של מצוה, עכ"ל. אם כן לא ברור אם חולק על עיקר סברתו של המהר"י מינץ, ויותר משמע שאין הוא חולק על הסברא, אלא שמצווה להרחיק מזה, שאין שסבר שאין בזה משום שמחה של מצוה. וכן הבאתי לעיל מה שכתב **הערוך השולחן** על רמ"א זו, שזה דוקא לימיהם שהיו שמחים שמחה של מצוה, אבל בימינו ערבה על שמחה. וזה משמע קרוב למה שכתב השל"ה, שאין אנו עושים זאת עוד לשמחה של מצוה, אלא לשמחה של הוללות, ובענין זה לעולם לא היתרו.

סוף דבר אין שיטת המשנה ברורה ברור בזה, אם היה חולק על עיקר הסברא של המהר"י מינץ, או שסובר שלמעשה יש להרחיק מזה מהטעמים הנ"ל. והערוך השולחן כנ"ל משמע שסובר בעיקר להקל בדברי המהר"י מינץ, אלא שסבר שלמעשה אין אנו במדרגה של אלו הקדמונים שהיו עושים זאת לשמחה של מצוה. ואפשר שהטעם שמהשנה ברורה הביא דברי הפרי מגדים בלשון אפשר שאין למחות ולא כתבם כלשוננו, שאין למחות, הוא משום שחשש שאין אנו עושים זאת לשמחה של מצוה רק לשחוק, ובענין זה אין היתר.

אם כן יצא לן, שהב"ח והכנסת הגדולה סוברים שאין שום היתר ללבוש כאשה, אף שעושה זאת לכוונת שמחת פורים, ולהחכמת אדם בודאי הוא אסור, שכנ"ל לשיטתו מלבושים ממש אף להנצל מקור וכדומה אסור. והש"ך סבר לאסור אם לובש לגמרי כמותם עד שאין ניכר, אבל בלאו הכי, אין ראיה שיחלוק על המהר"י מינץ.

והמהר"י מינץ (והביא שכך סברו הרבה גדולים), ומשמעות הט"ז, ומשמעות הפרי מגדים (לפחות שאין למחות), וערוך השולחן, שמעיקר הדין הוא מותר, וכן הוא גם קצת משמעות השל"ה. אבל הט"ז, והשל"ה, והערוך השולחן, כולם הזהירו להרחיק מדבר זה, וכולם כתבו מטעם הדומה שלפחות בזמן הזה אין אנו במדרגה לעשות זאת לכוונה טובה של שמחה של מצוה, ועלול להביא לידי מכשול. והכי גם משמעות המשנה ברורה לפחות שאין מכריע בעיקר השאלה, רק מביא שיש להרחיק מזה למעשה. אם כן יצא לן שאף שנראה שמעיקר הדין יש הרבה גדולה הפוסקים שסוברים שהוא מותר, למעשה כבר הורו לן שיש להרחיק מזה, וכל שכן בימינו.

(7) איש שהתלבש במלבושי אשה פשוטים אבל לבשם בכל גופו עד שאינו ניכר שהוא איש, אבל אינו לובשים כדי להתדמות לאשה, אלא לכוונה אחרת, האם מותר לו לעושה זאת?

הדין

אם לובש כמו אשה לגמרי עד שאין ניכר שהוא איש, אסור בכל גווני, אף אם עושה לכוונה אחרת.

הטעם

נראה שהטעם שזה אסור הוא משום שכך הוא פשוטו של מקרא שאין ללבוש מלבושי אשה עד שאין ניכר שהוא איש, ובפשוטו של מקרא אין לנו

מקום לומר שיש לחלק בין הכוונות. ורק במה שדורשים שכוונת הפסוק גם לכלול שלא יתקן עצמו בתיקוני אשה, בזה אמור הסברא שהתורה רק אסרה אם גם עושה לכוונת תיקון כמו אשה. וגם שייך לומר לסוברים שהאיסור שלא יבא לידי תועבה, שאם לובש עד שאין ניכר לעולם יבא לידי תועבה.

המקור

כך חידש לן הש"ך כבר מובא לעיל. וגם נתבאר לעיל שכתב שלמד זה לפרש דברי היראים, שאסר ללבוש כאשה לשמחת חתן וכלה. וסבר הש"ך שיש לפרש דבריו שכוונתו בכי האי גוונא, ובענין זה אין שום חילוק בין אם לובש סתם בגדים, ובין אם לובש לכוונה אחרת, וכן"ל. אבל לא פירש לן הש"ך מאיזה מקום יצא לו לחדש דין נפלא זו. ואולי אפשר לומר שכך ביאר דברי הסמ"ג המובאים לעיל שאלה 2. שכנ"ל הסמ"ג מסיק דבריו שנראה לו שראב"י מודה לתנא קמא שאין מקרא יוצא מידי פשוטו. ולמדו הש"ך קרוב למה שפירש החכמת אדם, שכוונתו במה שסבר התנא קמא שמדובר על לבישת סתם בגדים. אבל סבר כמו שכתב החכמת אדם, שהתנא קמא סוברים שלובש כמותם עד שאין ניכר, שרק בזה יבוא לידי תועבה שיוכל להתערב בנים בענין שאינו ניכר. אם כן ראב"י מודה לתנא קמא בזה שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, שבאופן זה אסור, ואף בסתם בגדים. וסבר הש"ך כסברא פשוטא שבאופן זה של פשוטו של מקרא לא נאמרו דברי הראשונים שרק אסור אם גם עושה כמו הכוונה של נשים, שרק פירשו הכי בדרשת הפסוק, שלא יתקן עצמו בתיקוני אשה. אבל כיון שאין זה ברור בדברי הסמ"ג, הביא שכך יש ללמוד מדברי היראים. אבל עדיין צריך עיון למה לא הביא שגם מוציא זה מדברי הסמ"ג.

(8) בגד שמנהג המקום היה מתחילה שרק הנשים היו לובשים אותו, אבל אחר זמן גם התחילו האנשים ללבוש, האם מותר לאיש ללבוש, וכי האי גוונא לאשה בגד איש כזה?

הדין

בגד שמקדם היו לובשים אותו רק נשים, אבל נשתנה המנהג, ממה שהיה עד שבזמנו לובשים אותו גם אנשים, אין איסור ללבושו. ועיין בחלק א' שאלה 8-9 וצרף לכאן.

הטעם

התורה רק אסרה ללבוש בגדי נשים, ואין זה עוד בגד נשים, שהוא גם בגד אנשים. ובענין זה נראה שאף החברים אין מחמירים, שאין בגד שהוא בעצם בגד אשה אלא תלוי במנהג המקום מהו הבגד שלובשים נשים. מה שאין כן

תיקונים של הגוף ועניינים של יופי, כמו הסתכלות במראה, והעברת שער בית השחי וערוה הם בעצם מעשה נשים, שנשים עוסקים בענייני נוי הגוף, ולא אנשים. ולכן אף שאין הוא עוד אסור אם גם האנשים עושים זאת, כיון שאין זה רק מעשה נשים, מכל מקום החברים נמנעים ממה שהוא מעשה נשים בעצם.

המקור

בחלק א' שאלה 8 כבר כתבתי הרבה ממקור דבר זה, עיין שם, וכאן אכתוב רק מה שיש להוסיף בענין בגדים. הרמב"ם שם כתב, במקום שאין לובשין אותן הכלים ואין משימים אותו החלי אלא נשים הכל כמנהג המדינה, עכ"ל, וכן פסק בשולחן ערוך שם. ומשמעות דבריהם שאין איסור רק בכי האי גוונא שאין לובשים אלא הנשים, הא אם גם אנשים לובשים אין איסור, ותלוי במנהג המקום.

וזה שכתבתי לחלק בין קישוטים לבגדים לעינן החברים, חדא שרק מצאנו זה לגבי ענייני נוי, וכמו שהבאתי שם המקור, אבל הכא כתב סתם שרק בזה אסור. ועוד ששם בחלק א' מובא שהגר"א באמת חולק על היתר זו לענין ראייה במראה, והעברת שער, שכך האריך לחלוק על הר"ן המבוא ברמ"א סימן קנו' כמובא שם. ואילו על דין בגדים על דברי השולחן ערוך הנ"ל, הגר"א לא חלק אלא הביא ראיה מהתוס' שבת דף יב., ששם כתבו שבזמן הקדם היו בגדי אנשים ונשים שווים, וממילא רואים שאין בזה איסור. ועוד הביא ראיה מסימן שא' סעיף ט', ויתבאר ראיה זו לקמן בע"ה. אם כן נראה שמסכים לדין זה, וצריך ביאור במה הוא חלוק מדין הקישוטים שחולק וסובר שבכל ענין אסור. ואיכא למימר שסבר שקישוטים הם בעצם מעשה נשים, ואף שאנשים עושים זאת אין זה נעשה מעשה איש גם כן, אלא נשאר רק משעה אשה, ורק שאנשים עושים מעשה נשים. אבל גבי בגדים אין הבגד בעצם בגד אשה, אלא הוא תלוי במנהג המקום, וממילא אם נשנתה המנהג אין הוא עוד בגד אשה.

ושם בחלק א' כתבנו בשאלת העברת שער בית השחי וערוה, שיש לסמוך על הפוסקים הסוברים כהר"ן, עיין שם, אבל אפשר לפרש שמטעם חילוק הנ"ל, לא כתבו הפוסקים בזה שהחברים נמנעים, שרק במה שהוא בעצם מעשה נשים נמנעים, וכנ"ל.

9) בגד שנהגו ללבוש בזמן קדם, אבל עכשיו אין לובשים בגד בצורה זו כלל, אם מקדם היה בגד אשה, האם מותר לאיש ללבוש, וכי האי גוונא לאשה, ללבוש בגד שהיה של איש?

הדין

בגד שאין נוהגים עוד ללבשו כלל לא אנשים ולא נשים, וגם אינו דומה לבגד שאנשים או נשים לובשים אותו, מותר לאיש או לאשה ללבוש אותו בגד.

הטעם

הטעם פשוט, שאף שמקדם היה בגד איש או בגד אשה, באותו מקום או באותו זמן, אין הוא עוד בגד איש או אשה.

המקור

על דברי השולחן ערוך הנ"ל שכתב אין משימין אותו החלי אלא נשים, מביא הט"ז ס"ק ה', מהב"ח בשם המהרש"ל, שכמו שפסק הרמב"ם שבמקום שאנשים מעבירים שער בית השחי, אין לוקין עליו, הוא הדין במקום שאין מעבירים אותו אפילו הנשים, שאין לוקין עליו. ועיין בחלק א' שאלה 8, שנתברר הדין של הרמב"ם שממנו למדו הב"ח, שאם מעבירים אותו האנשים אין לוקין עליו, שמשמע שהוא עדיין אסור, אבל עיין שם, שיש מחלוקת כיצד לפרש דברי הרמב"ם, ושיש עוד ראשונים שכותבים מפורש שהוא מותר, ולכן להכלה נקטינן שהוא מותר לכתחלה. אם כן גם לגבי מה שלמד ממנו המהרש"ל, שהוא הדין, שאם אין מעבירין אותו הנשים גם כן אין לוקין, שייך למחלוקת שנתברר שם, ולכן להלכה גם בזה נקטינן שהוא גם מותר לכתחלה.

והט"ז מביא זה על השולחן ערוך לגבי בגדים, שגם שם כתב הרמב"ם שהוא במקום שאין לובשים אותו אלא הנשים, שמשמעותו שאם אין לובשים אותו גם אנשים שהוא מותר, כנ"ל, וגם משמע שאם אין לובשים אותו אפילו הנשים שהוא גם מותר. ומה שכתבתי שגם צריך שלא יהיה קרוב לבגד שנשים לובשים אותו, לכאורה הכי מסתבר, שאם קרוב לבגד שלהם, אף שיש איזה שינויים קלים ביניהם עדיין בשם בגדיהם יקראו, ותלוי בעיני המורה, כך היה נראה פשוט לעניות דעתי, ועיין בשאלה הבא כתבתי קצת ראייה לזה בענין הדומה לזה.

10) בגד אשה ובגד איש שהם קרובים חד לשני, אבל יש שינויים קלים ביניהם, כפי מנהג המקום, האם הם בכלל איסור זה?

הדין

אם יש בגד שאנשים ונשים לובשים אותו, אבל יש שינוי קל מאוד ביניהם, היה נראה שעדיין נחשב לבגד שאנשים ונשים לובשים אותו, ולכן מותר

לאיש או לאשה ללבושו. אבל קשה לתת גדר מדויק בזה, ותלוי בעיני המורה ואם הוא ספק ודאי צריך להחמיר בספק תורה.

הטעם

כך נראה מסברא, שאם הם מאוד קרובים חד לשני, עד שכמעט אינו ניכר ההבדל ביניהם, שעדיין נקרא בשם בגד שאיש ואשה לובשים אותו.

המקור

על השולחן ערוך הנ"ל שהאיסור הוא במקום שאין לובשים אותו הבגד אלא נשים, הגר"א ס"ק יא', מביא שני מקורות לזה, ז"ל, 'עתוס' שם י"ב א' ד"ה אפילו כו' ובא"ח סי' ש"א ס"ט, עכ"ל. המקור הראשון, תוס' שבת דף יב., התוס' שם כותבים ז"ל, להבחין בין בגדו לבגדי אשתו (אסור לאור הנר) דרכן היו להיות שוין, עכ"ל. אם כן רואים שהיו האנשים והנשים נוהגים ללבוש בגדים שווים, ואין היה איסור לא היו נוהגים כך. ואף שאין משם שום ראיה לעניינו, קצת מסתברא לומר שלא היו בגדיהם ממש שווים, אלא היו קרובים זה לזה, ולכן מפרשים התוס' שמשום הכי צריך הבחנה להבחין בין אם הוא בגד איש או אשה, ולכן אסור לעשות זאת לאור הנר. וכן ראיתי שהבין דברי התוס' כך השבט הלוי חלק ו' סוף סימן קיח. שז"ל, בענין לא תלבש בכלל, מקום אתי כאן להעתיק מש"כ הגאון היעב"ץ זי"ע בחי' שבת י"ב ע"א בתוס' ד"ה אפילו וכו', לענין מלבושי אנשים ונשים שדרכם להיות שוין, או קרוב להיות שוין, בחיצונית שלהם. וז"ל, משמע דבאתרא דשוין, לית בה משום לא יהי' כלי גבר על אשה וגו', עכ"ל. ולא מצאתי היעב"ץ שהוא מביא, אבל נראה מדבריו שמה שכתב, או קרוב להיות שוין, הוא דברי עצמו, וכותב כפי איך שהבין התוס'.

המקור השני שמביא הגר"א הוא משולחן ערוך סימן שא' סעיף ט. שם איתא לא יצא בטבעת שיש עליו חותם ואם יצא חייב, ע"כ. והוא מהגמ' שבת דף סב., שבשמנה שם איתא, לא תצא אשה, וכו', ולא בטבעת שיש עליה חותם, וכו'. ואם יצתה, חייבת חטאת, ע"כ. והגמ' על זה מביא מימרא של עולא, אמר עולא, וחילופיהן באיש, ע"כ. אם כן אם איש יוצא טבעת שאין עליו חותם, חייב. ומקשה הגמ' אמאי חייבים האיש או האשה, היוצאים בטבעת של האחר, הרי הוי שלא כדרך הוצאה. ומתרצת הגמ' שבאמת הוי דרך הוצאה, ז"ל, פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם, להוליכה לקופסא, ומניחתה בידה עד שמגיע לקופסא. ופעמים שהאשה נותנת לבעלה, טבעת שאין עליה חותם, להוליכה אצל אומן לתקן, ומניחה בידו עד שמגיע אצל אומן, ע"כ. אם כן יוצא מגמ' זו, שמזה שלפעמים נותן האיש הטבעת על ידו לשומרו כשמוליכו לאומן, כבר נחשב לדרך הוצאה, אבל אין זה מספיק שיחשב לו לתכשיט איש. וכן בדין שאין האיש לובשו לתכשיט אלא לשומרו, אבל שיחשב דרך הוצאה זה מספיק

שאכן כך הוא מוציאו לפעמים. ומביאו גמ' זו המ"א שם ס"ק טז', והמשנה ברורה ס"ק לד', לפרש הדין של השולחן ערוך אמאי חייב אם האיש מוציא טבעת זו.

ולכאורה קשה טובא על גמ' זו, הרי לכאורה יצא מהגמ' שאין זה נחשב לתכשיט האיש, ומכל מקום הגמ' אומרת שהיו האנשים לובשים אותו כדי לשמרו בדרך לאומן. ולא ברשיעי עסקינן, ואמאי מותר זאת. ולכאורה זו עוד ראייה למה שביררנו מהראשונים לעיל, שאם אין לובש בכוונה להתנאות כמו אשה אלא לדבר אחר אין זה אסור. אבל קצת תימה שאין הפוסקים מביאים זו לראיה, שעיין לעיל שאלה 4 הבאתי דברי הראשונים והפוסקים, וראיותיהם לחלק בזה, ולא הביא אחד גמ' זו. והביאור הגר"א רק מביאו על השולחן ערוך הנ"ל, אבל שם על סעיף ד' שמותר להעביר שער בית השחי לרפואה לא הביאו לראיה, וכן בסימן קנו' סעיף ב', שאסור להסתכל במראה אלא לרפואה הביא שאר הראיות הנזכרים לעיל שם, אבל ראייה זו לא הביא.

ואולי מזה שלא הביאו הפוסקים גמ' זו לראיה, פירש הגר"א גמ' זו בענין שאין ראייה משם. שכוונת הגר"א בזה שמביא שולחן ערוך זו, למקור הדין הנ"ל, שאיסור לא ילבש הוא על בגד שאין לובשים אותו הבגד אלא נשים, שמדיוק האם לובשים אותו גם אנשים, אין הוא אסור. וכוונתו נראה שצריך לומר, שמזה שהיה מותר לאיש ללבוש הטבעת על של אשתו שאין עליה חותם, לקחתו לאומן, ואינו אסור משום לא ילבש, רואים שבגד או תכשיט שגם אנשים לובשים אותו, אינו בכלל איסור לא ילבש. ועל כרחך שלמד שכיון שגם אנשים לובשים טבעות, אף שטבעות של אנשים קצת משונים מטבעות של הנשים, שאלו יש עליהם חותם, ועל אילו אין עליהם חותם, עדיין בשם טבעת יקרא, לענין לא ילבש, ונחשב לבגד שאיש ואשה לובשים אותו. אם כן אין ראייה לדינים של הראשונים שאם לובש לכוונה אחרת שהוא מותר, כי כאן אנשים ונשים לובשים אותו.

אבל אין לפרש כוונת הגר"א, שבאמת לענין איסור לא ילבש, היה נחשב טבעת שיש עליה חותם לתכשיט אחר מטבעת שאין עליה חותם. אבל מזה שאנשים לובשים טבעות של נשותיהם לאומן, זה כבר עושה אותו לתכשיט של אנשים. ומביא זו למקור לשולחן ערוך, שרואים שאם הוא גם תכשיט של אנשים שמותר ללבושו. חדא שלכאורה קשה מסברא לאמר דבר כזה, שמחמת אותה לבישה שעושים האנשים כמה פעמים ביובל כבר נחשב לתכשיט שלהם. ועוד ממקומו הוא מוכרע, שאין זה נחשב לתכשיט של אנשים, שאם היה נחשב לתכשיט שלהם, לא היו חייבים על הוצאתו בשבת, כמו שאין הנשים חייבים.

אבל לפירושינו ניחא, שלענין לא ילבש טבעת נחשב לתכשיט של אנשים ונשים, כיון ששניהם לובשים טבעות, ואין השינוי של חותם, או אין עליה

חותם, נחשב למספיק שינוי לענין לא ילבש. שלא בענין שיחשב הטבעת שאין עליה חותם לתכשיט של האיש, שאין זה תכשיטו, רק תכשיטו הוא תבעת שיש עליה חותם. אבל כיון שקרובים שני התכשיטים להדדי, יש סברא לומר שאין זה הבגד שאסרה התורה. לא מיבעי למהלך הבית יוסף ודעימיה הנ"ל, שהאיסור ללבוש בענין שיבא לידי תועבה, אם השינוי הוא קל לא יבא לידי תועבה. אבל אף למהלך החכמת אדם שהלבישה בעצם תועבה, וכמו שנתן הרמב"ם בפירוש המשניות טעמים, שכך היו עושים לעבודה זרה, או שמעורר כך הזימה, גם יש סברא שבענין שיש הבדל נכיר דיבר הכתוב. ואף שבודאי כל זה חידוש נפלא, אני רק באתי לפרש דברי רבינו הגר"א שמביא גמ' זו למקור של דין זה. ולי העני מסתבר לומר חידוש זה, מלומר החידוש שמחמת איזה פעמים שלובשו כך, כבר נחשב לתכשיטו. אבל לענין יציאת שבת אין זה נחשב לתכשיט האיש, ששם בעי מה שבאמת תכשיט הוא לו, ואין זה באמת תכשיטו. אבל זה שמוציאו לפעמים זה מספיק שלא יחשב שלא כדרך הואצה, שאכן לפעמים נושאים אותו כך.

ואף שקשה לתלות הלכה בדיוק כזה מזה שמביא הגר"א מקור משלוחן ערוך זו, שהוא מאד סתום, ואין מבואר כל הצורך, כוונתו להביאו רק לצניף בעלמא. וגם לא כתבתי להקל רק בענין שהם קרובים כל כך עד שכמעט אין ניכר ההבדל ביניהם, שזה נראה סברא פשוטה שהוא נקרא בשם חד מין בגד. ולזה הבאתי הגר"א הנ"ל לצירוף שלענ"ד דעתי נראה שכך גם הוא משמעות הגר"א בהביאו את שולחן ערוך הנ"ל למקור של שולחן ערוך זו.

מקרים למעשה נלמדים מדינים הנ"ל

א. מה הדין אם בית ספר לילדות (או ילדים) רוצים לעשות הצגה (play), וההצגה הוא ממעשה חז"ל, או להאיר את הלב על השגחת השם, או ענין מידות טובות, או מוסר, הענין הבנות מותרים ללבוש תחפושת (costume) של איש?

ב. אשה שהשאירה את מעילה במקום אחר, והיא נמצא אם בעלה ולבעלה יש סוודר, ומחמת הקור רוצה ללבוש אותו סוודר, האם זה מותר?

ג. אשה שרוצה ללבוש מתחת בגדיה, בגד זיעה של איש, כי בגד זה סופג זיעה בענין שלא מצאה בין בגדי נשים, האם מותר לה ללבושו?

ד. איש שיצא מן המקלחת (shower) ולא מצא מִגְבֵּת (towel) שם, חוץ החלוק אמבטיה (bathrobe) של אשתו, האם מותר לו להשתמש בו, ומה אם לכתחלה רוצה לעשות זאת, כי מוצא שיכול לייבש עצמו ביותר טוב, וכדומה, אם בגד הנ"ל, האם זה מותר, והוא הדין איפכא לאשה כי האי גוונא?